

Werken op een Daltonschool

Het Helen Parkhurst is een openbare daltonschool voor voortgezet onderwijs. Wat betekent dat? Ons onderwijs is ingericht volgens daltonprincipes. Kern daarvan is dat wij denken dat je vooral goed leert als je daar zelf verantwoordelijk voor bent.

TEKST EN FOTO'S MARK VAN WESEMAEL

Eigen keuzes maken. Zicht krijgen op je plaats in de samenleving. Het Helen Parkhurst biedt authentiek en modern daltononderwijs aan dat leerlingen aanzet tot actief en onderzoekend leren.

Daltonprincipes

Uitgangspunt van ons onderwijs is de daltondriehoek. Hierin staan de vijf dalton-kernwaarden centraal: effectiviteit, reflectie, verantwoordelijkheid, zelfstandigheid en samenwerken. Verantwoordelijkheid nemen en geven en vertrouwen vragen en schenken zijn onlosmakelijk verbonden met het afleggen van verantwoording en het vragen van verantwoording aan anderen.

vermeld welke de leerlingen zich eigen gemaakt moeten hebben aan het eind van de periode. De docent plant samen met de klas een aantal vaste momenten van instructie, toetsen en inlevermomenten in voor de periode. De leerling kan dan zelfstandig het overige werk van de leerlijn inplannen en uitvoeren. Elk derde uur van de dag hebben alle leerlingen een daltonuur. Hierin schrijven zij zich in voor een vakles naar keuze. Hier kunnen zij extra instructie krijgen (van hun eigen of juist een andere docent), samenwerken met groepsgenoten of zelfstandig werken. Elke leerling heeft immers moeite met een andere vak of onderdeel van een vak en is hierdoor in staat zijn eigen leerproces te sturen.

Daltondriehoek met de vijf daltonkernwaarden

In het daltononderwijs krijgen de leerlingen de vrijheid hun schoolwerk naar eigen inzicht te plannen. Daltononderwijs is geen onderwijs waar leerlingen met de armen over elkaar afwachten tot de leerkracht opdrachten geeft. Leerlingen leren er initiatief te nemen en krijgen ruimte om naar eigen inzicht te werken. De leerling wordt mede-eigenaar van het eigen leerproces.

Bewegen met een leerlijn

De leerlingen werken bij alle vakken op school met een leerlijn. In deze leerlijn staat de stof

Bij het vak bewegingsonderwijs zit een docent met zijn klas elke vier weken (acht keer 60 minuten les) in een andere sportzaal. In elke (thema)sportzaal staan andere bewegingsactiviteiten en onderdelen centraal. Elke zaal heeft zijn eigen jaarlaag gebonden leerdoelen beschreven in een leerlijn.

De leerlingen ontvangen via SOMtoday aan het begin van het jaar alle zaalleerlijnen. Op elke leerlijn is er een kernonderdeel uitgewerkt met behulp van een rubric en staan er minimaal vijf andere leerdoelen/activiteiten benoemd. De rubric is een hulpmiddel en geeft de leerling inzicht in zijn/haar deelnameniveau aan het eind van de periode voor het kernonderdeel.

Differentiatie en keuzevrijheid in de onderbouw

De leerlijn stelt de leerlingen bij uitstek in staat om op hun eigen niveau te laten werken. Misschien een open deur, maar toch wel één van de grote pijlers van ons onderwijs is dat de leerlingen zoveel mogelijk op hun eigen niveau werken. De bewegingssituaties moeten dus zo zijn ingericht dat dit in de praktijk ook daadwerkelijk gebeurt.

In deze zaal staan de volgende activiteiten centraal:

Leerlijn:	Bewegingsthema:	Doelen:	Basisactiviteit	Uitbouw activiteit(en)
Turnen, zwaaien	hangend zwaaien	Je kunt vanaf de kast je benen opzwaaien en in de vouwhang komen	Vouwhangzwaaien vanaf kast	Vouwhang in de zwaai
Turnen, springen	herhaald springen	Je kunt een serie van 5 verschillende sprongen maken en eindigen met een noodstop	Grote trampolinespringen	Trampolinebaan-springen
Zelfverdediging, trefspelen	treffen zonder wapen, boksen	Je kunt in een bokshouding staan en de tegenstander raken op afgesproken trefvlakken	trefboksen	Sparren 1-1
Actuele activiteiten, golf	Verschillende slagen	Je kunt verschillende slagen uitvoeren	Indoor basisslagencircuit	Full swing
Vrije ruimte	De docent bepaalt samen met de klas welke extra onderdelen jullie doen			

Centrale zaalactiviteit: Grote trampoline springen		
Opdracht: Je maakt een serie van 5 verschillende sprongen en eindigt met een noodstop		
Hulpmiddel: Ipad met eenvoudige en moeilijke sprongvarianties		
Bewegen verbeteren Bewegen en regelen Gezond bewegen Bewegen beleven	Atletiek Bewegen en muziek Spel Turnen Zelfverdediging Klimmen Actuele activiteiten	Steunspringen Herhaald springen Vrije sprongen

Fase	Groen	Blauw	Rood	Zwart
Afzetten	- Je zet met beide voeten ongelijk af - Je springt gedemapt in de trampoline - Je kijkt voortdurend naar de trampoline	- Je zet traag af, maakt gebruik van de veer in de trampoline - Je zwaait je armen weinig op - Je kijkt regelmatig naar de trampoline	- Je zet actief af en blijft rechtop - Je zwaait je armen op - Je kijkt naar voren	- Je zet explosief af - Je zwaait armen op het juiste moment fel op
Zweven	- Je sprint uit balans - Je hebt geen tijd en ruimte voor eenvoudige sprongvarianties - Je verliest hoogte bij strakke sprongen	- Je zoekt naar balans - Je hebt tijd en ruimte voor eenvoudige sprongvarianties - Je blijft bij strek-sprongen op gelijke hoogte	- Je springt in balans - Je hebt tijd en ruimte voor moeilijke sprongvarianties - Je blijft bij eenvoudige sprongvarianties op gelijke hoogte	- Je bent altijd in balans, ook bij moeilijke sprongvarianties - Je blijft ook bij moeilijke sprongvarianties in balans en op gelijke hoogte
Landen	- Je hebt tussenvering nodig voor het herstellen van de balans	- Je hebt bij eenvoudige sprongvarianties een tussenvering nodig voor het maken van een vervolgsprong	- Je hebt bij moeilijke sprongvarianties een tussenvering nodig voor het maken van een vervolgsprong	- Je springt na moeilijke sprongvarianties direct door voor vervolgsprongen

▲ Dit heeft diverse consequenties en kan op verschillende manieren worden bereikt. *Differentiatie* is hierbij het sleutelwoord.

► Docent in overleg met de klas aan het begin van de les

Eén van de keuzes die we daarom gemaakt hebben is dat er voornamelijk in kleine groepen bij verschillende bewegingssituaties tegelijk wordt gewerkt. Dit bevordert de mogelijkheden tot differentiatie, maar heeft ook tot gevolg dat er minder directe sturing aan de leerlingen kan worden gegeven. Het is daarom erg belangrijk dat leerlingen leren om zelfstandig bewegingssituaties op gang te houden en dat ze de verantwoordelijkheid en het bijbehorende vertrouwen daadwerkelijk krijgen.

Met name in de eerste klas wordt hier veel aandacht aan besteed, maar ook daarna blijft dit een belangrijke rol spelen. Concreet is het de bedoeling dat de leerlingen leren:

- om zelf afspraken te maken
- om eventuele problemen op te lossen
- het eigen niveau goed in te schatten
- hulpverleners en situaties te beveiliging
- gevaren te herkennen en te onderkennen
- zelf bewegingssituaties aan te passen wanneer dit nodig is
- om bij spel zelf goede partijen te maken en deze indien nodig te veranderen
- om bij spel met meerdere speelvormen te werken.

Behalve dat leerlingen leren de bewegingssituaties op te starten en op gang te houden, vindt er ook een verschuiving in de rol van de docent plaats. Deze rol gaat van een leidende steeds meer naar een begeleidende functie. Daarnaast is de keuze van de materialen en toestellen zoveel mogelijk op het door de leerlingen zelfstandig gebruiken ervan.

Bij het uitgangspunt 'vrijheid in gebondenheid' hoort ook het kunnen maken van keuzes. Dit kan natuurlijk op verschillende manieren en vele niveaus. Enkele mogelijkheden die we gebruiken:

- keuze van de oefening bij een onderdeel
- keuze van groepsgenoten
- keuze van de te besteden tijd bij een onderdeel
- keuze van het aantal uit te voeren oefeningen.

Wanneer leerlingen zelfstandig keuzes maken, gebeurt het ook dat ze de verkeerde keuzes maken. Het is de taak van de docent om een goede opbouw van de (keuze)vrijheid aan te bieden, te differentiëren en waar nodig sturing te geven.

Wanneer leerlingen bekend zijn met het aantal onderdelen en in staat zijn zelfstandig bewegingssituaties op te starten en op gang te houden, dan is het mogelijk om te gaan 'spelen' met de mate van (keuze)vrijheid en de daarbij behorende verantwoordelijkheid.

Daarbij is het uiteindelijk mogelijk om tot 'vrije werksituaties' te komen.

In deze lessen kunnen de leerlingen zelf sturing

2. idem, maar nu kan er de laatste tien minuten van de les een vrije keuze worden gemaakt om nog één of twee onderdelen uit te voeren
3. een vrije werksituatie waarbij de opdracht bijvoorbeeld is om in 40 minuten alle drie de onderdelen minstens tien minuten aaneengesloten uit te voeren.

De ideale daltonles

In de ideale daltonles lichamelijke opvoeding komen alle vijf de dalton kernwaardes terug. De start met een overleg met de klas. Hierin stemt de docent met de klas af welke verschillende onderdelen die les opgebouwd gaan worden met de leerlijn als basis. Leerlingen maken een individuele keuze uit de gekozen onderdelen en starten met opbouwen om vervolgens dit onderdeel zelfstandig op gang te brengen. Geblesseerde leerlingen nemen deel aan de les door slimme keuzes te maken afhankelijk van hun deelnameniveau of door een rol al hulpverlener, scheidrechter en/of coach aan te nemen. Na verloop van tijd draait elk leerling zelfstandig door naar een van de volgende onderdelen om deze uit te voeren en/of zich in te voegen. Aan het eind van de les komt de klas bij elkaar en kijkt terug op de les. Welke successen zijn er geboekt en wat kon er beter? Daarna wordt er kort vooruit gekeken naar de volgende les.

▲ of invulling geven aan (een deel van) de les. De leerlingen kunnen dan bijvoorbeeld (met de leerlijn als basis) zelf bepalen bij welk onderdeel ze beginnen en hoelang ze daar blijven. Een mogelijke opbouw naar een vrije werksituatie kan zijn:

1. een les waarbij de leerlingen werken in drie verschillende bewegingsituaties en de docent aangeeft wanneer er gewisseld wordt

Daltonspoorboekje op het bord, leerlingen kunnen terugkijken waar de accenten liggen die les. Naast het bord de leerlijn voor de leerdoelen.

► Theorieles op het Helen Parkhurst. Leerlingen werken in tafelgroepjes. De leerdoelen en de planning staat zichtbaar op het digibord.

Wat moet terugkomen en waar moet aandacht voor zijn.

Dalton in de bovenbouw

We geven dalton vorm in de bovenbouw middels een LO-Excellentprogramma. Leerlingen kiezen hierbij elke vier weken een onderdeel waarin ze zich gaan excelleren.

Bij het LO-Excellentprogramma laten we de vaste klassenstructuren los en kiezen de leerlingen individueel uit een aantal aangeboden activiteiten. Dit is mogelijk gemaakt door de klassen gelijktijdig in te roosteren. De docenten bieden elk een onderdeel aan en gaan met 25-30 gemotiveerde leerlingen vier weken met dit onderdeel aan de slag.

Dalton bij LO2 en BSM

Bij de vakken LO2 en BSM staan naast de daltonkernwaardes ook de vaardigheden centraal welke voor leerlingen een meerwaarde zijn bij het vervolgonderwijs op respectievelijk het mbo en het hbo. We hebben het dan bijvoorbeeld over organiseren, coachen, hulpverleners en leiding geven. Op deze

► Leerling observeert medeleerling(en) met behulp van de rubrics in het programma iDoceo.

vaardigheden wordt extra nadruk gelegd en bij elke activiteit staat een van de vaardigheden centraal en heeft een aanzienlijk invloed op het cijfer.

Verder hebben de leerlingen bij de helft van de praktijkonderdelen een keuze. Dit wordt mogelijk gemaakt doordat ook de LO2-klassen tegelijk ingeroosterd worden op minimaal een van de twee lessen. Zo kunnen de leerlingen bijvoorbeeld kiezen tussen boksen of schermen en lacrosse of frisbee. Door deze keuzes heeft de leerling uiteindelijk invloed op zijn/haar invulling van het vak en creëert het zijn/haar eigen leerroute.

Tot slot

Bij ons daltononderwijs staan steeds de daltonkernwaardes centraal. Deze waardes komen erg overeen met de visie die wij als sectie hebben op ons vak en waarbij wij een balans gevonden hebben tussen bewegen verbeteren, bewegen & regelen en bewegen & beleven. We beseffen ons dat een van de voorwaardes van onze werkwijze voortkomt uit het feit dat onze hele school zo werkt, bij alle vakken en op alle afdelingen. Echter ook het daltononderwijs is geen vaste werkwijze en wij proberen steeds weer op onszelf te reflecteren en ons af te vragen wat er beter kan, samen met de leerling.

Astrid, Dennis, Gerrit, Ingrid, Jaap, Jeroen, Jochem, Joey, Josse, Mirjam, Monique, Olaf, Simone en Mark

▲ *Daltonuur (keuzewerktijd) in het gymlokaal. Leerlingen van verschillende afdelingen en jaarlagen werken samen aan hun leerdoelen in de spelzaal.*

Mark van Wesemael is docent bewegingsonderwijs op Helen Parkhurst, Almere

Contact

m.vanwesemael@helenparkhurst.asg.nl

Kernwoorden

vernieuwend onderwijs, formatief toetsen